

გამოხატვის თავისუფლების ფარგლები საქართველოში (სისხლისსამართლებრივი ასპექტების გათვალისწინებით)

ასოცირებული პროფესორი, სამართლის დოქ. *ბაჩანა ჯიშკარიანი* LL.M. (მიუნხენი),
საქართველოს უნივერსიტეტი

I. შესავალი

გამოხატვის თავისუფლების ფარგლები ნებისმიერ სახელმწიფოში შეიძლება გახდეს დისკუსიის საგანი. თუმცა, ეს საკითხი საქართველოს მსგავსი ახალი დემოკრატიის ქვეყნებისთვის ბევრად უფრო სენსიტიურია, რაც გამომწვეულია თუნდაც სასამართლო სისტემაში არსებული ხარვეზებით. ძირითად გამოწვევას წარმოადგენს არა სათანადო კანონმდებლობის არარსებობა, იქნება ეს კონსტიტუციური გარანტიების, სისხლის თუ ადმინისტრაციული სამართლის კუთხით, არამედ ამ ნორმების პრაქტიკაში არათანმიმდევრული გამოყენება, რაც განსაკუთრებით თვალსაჩინო ხდება საქართველოში მასობრივი პროტესტის გამოხატვის დროს.

აღნიშნული ნაშრომის მიზანია არა ამომწურავად გამოხატვის თავისუფლებასთან დაკავშირებული საკითხების სრული ანალიზი, რაც შეიძლება მოიცავდეს თუნდაც, იგივე, ჟურნალისტიკის საქმიანობის თავისუფლებას, ხელოვანის თავისუფლებას და ა.შ., არამედ უფრო კონცენტრირებული იქნება სწორედ მასობრივ საპროტესტო აქციებთან დაკავშირებულ პრობლემებზე, რათა ქართულ-გერმანული სამართლის დიალოგის ფარგლებში შესაძლებელი გახდეს ზოგადი სურათის წარმოჩენა.

II. გამოხატვის თავისუფლების ზოგადი მიმოხილვა

უპირველეს ყოვლისა, გამოხატვის თავისუფლება გარანტირებულია საქართველოს კონსტიტუციით, რომლის მე-17 მუხლის პირველ პუნქტში მითითებულია, რომ აზრისა და მისი გამოხატვის თავისუფლება დაცულია. დაუშვებელია ადამიანის დევნა აზრისა და მისი გამოხატვის გამო. შეკრების თავისუფლებას კი კონსტიტუციაში ცალკე, 21-ე მუხლი ეთმობა. მასში დადგენილია საჯაროდ და უიარაღოდ შეკრების უფლება, თუმცა იქვე დად-

გენილია, რომ ხელისუფლებას შეუძლია შეკრების შეწყვეტა მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ მან კანონსაწინააღმდეგო ხასიათი მიიღო.

შეკრების უფლება საქართველოს პირველი რესპუბლიკის 1921 წლის კონსტიტუციითაც იყო აღიარებული, თუმცა, მოგვიანებით, საბჭოთა ოკუპაციის პირობებში ამ უფლების არსებობა მხოლოდ დეკლარატორულ ხასიათს ატარებდა.¹

დღეისათვის დეტალურად ეს საკითხები მონესრიგებულია საქართველოს კანონში შეკრებებისა და მანიფესტაციების შესახებ. აღნიშნულ კანონში პირდაპირ არის მითითებული, რომ შეკრებებისა და მანიფესტაციების შეზღუდვა დასაშვებია, თუ ის იქნება კანონით გათვალისწინებული; დემოკრატიული საზოგადოებისათვის აუცილებელი; არადისკრიმინაციული; პროპორციულად შემზღუდველი; ისეთი, რომ შეზღუდვით დაცული სიკეთე აღემატებოდეს შეზღუდვით მიყენებულ ზიანს (მუხ. 2, ნან. 3).

როგორც ვხედავთ, კანონმდებელმა ნორმატიულად ასახა ის სტანდარტები სპეციალურ კანონში, რომლებიც ნებისმიერ შემთხვევაში სასამართლოებს ისედაც უნდა გაეთვალისწინებინათ ზოგადი, კონსტიტუციურსამართლებრივად აღიარებული პროპორციულობის/თანაზომიერების პრინციპიდან გამომდინარე. გარდა ამისა, აღნიშნული პრინციპი უშუალოდ საქართველოს კონსტიტუციაშიც არის ასახული, კერძოდ 34-ე მუხლის მეხამე პუნქტში წერია შემდეგი: ადამიანის ძირითადი უფლების შეზღუდვა უნდა შეესაბამებოდეს იმ ლეგიტიმური მიზნის მნიშვნელობას, რომლის მიღწევასაც იგი ემსახურება.

თანაზომიერების პრინციპის ქართული და გერმანული მოდელები ერთმანეთის იდენტურია და ისინი ეფუძნება შემდეგ კრიტერიუმებს: შეზღუდ-

¹ *ფირცხალაშვილი, ანა*, წიგნში: ტურავა პაატა (რედ.), საქართველოს კონსტიტუციის კომენტარი, თავი მეორე, 2013, გვ. 281.

ვისას რომელიმე ლეგიტიმური მიზნის არსებობა; ჩარევის გამოსადეგობა ამ ლეგიტიმური მიზნის მისაღწევად; ჩარევა მხოლოდ აუცილებლობის შემთხვევაში და ბოლოს, ჩარევით დაცული და შეზღუდული უფლებების ურთიერთშეპირისპირება, ანონდანონვა (რა უფრო მნიშვნელოვანია?).²

თუ დავეუბრუნდებით შეკრებებისა და მანიფესტაციების შესახებ მოქმედ კანონში ჩამოთვლილ კრიტერიუმებს, ცალ-ცალკე მათი შემოწმება, რა თქმა უნდა, არ იქნებოდა მიზანშეწონილი და სასამართლოებმა თითოეულ კონკრეტულ შემთხვევაში ისინი მთლიანობაში უნდა შეაფასონ. მაგ. კრიტერიუმი „დემოკრატიული საზოგადოებისთვის აუცილებელი“, საკმაოდ ყოვლისმომცველია და ამიტომ მხოლოდ მის განყენებულად შეფასებას აზრი არ ექნებოდა. აქედან გამომდინარე, ჩამოთვლილი წინაპირობები უფრო კუმულატიურად უნდა იქნას გააზრებული.

III. დაცულ სფეროში ჩარევა – საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოსა და ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს პრაქტიკაში, რა თქმა უნდა, ყოფილა ისეთი საქმეები, რომლებიც ეხებოდა გამოსატყვის თავისუფლების დაცულ სფეროში ჩარევის საკითხებს.

ერთ-ერთი ყველაზე სადისკუსიო თემა ქართულ რეალობაში არის საპროტესტო გამოსვლების პოლიციის მხრიდან დაშლის თანაზომიერება. ამას ემატება ტრანსპორტის მოძრაობისთვის ხელის შეშლა ან საერთოდ მისი ბლოკირება, რაც, ზოგიერთ შემთხვევაში, პოლიციასთან შეჯახებით მთავრდება. ჯერ კიდევ 2002 წლის ერთ-ერთ გადაწყვეტილებაში, საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლომ ხაზი გაუსვა შეკრების დაშლის მეთოდის გამოყენებას, როგორც მხოლოდ უკიდურეს საშუალებას.³ რაც

² დაწვრილებით იხ. *კობახიძე, ირაკლი*, კონსტიტუციური სამართალი, 2019, გვ. 57 და მომდევნო გვერდები.

³ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2002 წლის 5 ნოემბრის N2/2/180-183 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია და ზაალ ტყეშელაშვილი, ნინო ტყეშელაშვილი, მაია შარიქაძე, ნინო ბასიშვილი, ვერა ბასიშვილი და ლელა

შეხება გზის ბლოკირების საკითხს, დღეს მოქმედი კანონმდებლობით, დასაშვებია ტრანსპორტის სავალი ნაწილის სრულად ან ნაწილობრივ ბლოკირებისას ხელისუფლების ორგანოების მიერ მოხდეს შესაბამისი ზომების გამოყენება მის გასათავისუფლებლად, გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც შეკრებილთა რაოდენობა იმდენია, რომ გზის გადაკეტვა თავისთავად ხდება. მაგ. თბილისში, პარლამენტის შენობის წინ ხალხის დიდი რაოდენობით შეკრება, უმეტეს შემთხვევაში, ავტომატურად იწვევს იქვე გამავალი ცენტრალური გამზირის გადაკეტვას ან სულ მცირე, მოძრაობის შეფერხებას, რაც არ შეიძლება გახდეს საპროტესტო გამოსვლის დაშლის საფუძველი. შეკრებისა და მანიფესტაციების შესახებ საქართველოს კანონის ამ სტანდარტს საკონსტიტუციო სასამართლოც იზიარებს.⁴

საქართველოსთვის, როგორც ევროსაბჭოს წევრი ქვეყნისთვის, თავისთავად მნიშვნელოვანია ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკაც. გამოსატყვისა და შეკრების თავისუფლებას ადამიანის უფლებად ევროპული კონვენციის მე-10-11 მუხლები ეხება, თუმცა ჩვენ აქცენტს შეკრების თავისუფლებაზე გავაკეთებთ. რა თქმა უნდა, აქ არ მოვახდენთ იმის დეტალურ ანალიზს, თუ რას ნიშნავს ზოგადად შეკრების თავისუფლება. ჩვენთვის მთავარი ინტერესის საგანია შეკრების თავისუფლების შეზღუდვის სტანდარტები აღნიშნული ევროპული სასამართლოს პრაქტიკაში.

ზოგადად უნდა ითქვას, რომ კონვენციის მე-11 მუხლი მხოლოდ მშვიდობიან შეკრებას იცავს და ამის დასადგენად ყურადღება ექცევა იმ ფაქტს, თუ რა განზრახვა ამოძრავებთ ორგანიზატორებსა და მონაწილეებს.⁵ შეკრება ძალადობრივად ვერ

გურაშვილი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, <https://www.constcourt.ge/ka/judicial-acts?legal=241> (ბოლოს ნანახია 13.09.2021).

⁴ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2011 წლის 18 აპრილის N2/482/483, 487, 502 გადაწყვეტილება საქმეზე მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანება „მოძრაობა ერთიანი საქართველოსთვის“, მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანება „საქართველოს კონსერვატიული პარტია“, საქართველოს მოქალაქეები ზვიად ძიძიგური და კახა კუკავა, საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია, მოქალაქეები დაჩი ცაგური და ჯაბა ჯიშკარიანი, საქართველოს სახალხო დამცველი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, <https://constcourt.ge/ka/judicial-acts?legal=401> (ბოლოს ნანახია 13.09.2021).

⁵ *Daiber, Birgit*, in: Meyer-Ladewig/Nettesheim/von Raumer

ჩაითვლება მხოლოდ იმის გამო, რომ მასზე გამოთქმული მოსაზრებები პროვოკაციული შინაარსისაა, ამ შეკრების კონტრაქცია იმართება ან ადგილი აქვს ცალკეულ არამშვიდობიან ინციდენტებს. მაგ. მჯდომარე ბლოკადა ვერ ჩაითვლება ძალადობრივ შეკრებად, სანამ ბლოკადის მონაწილეები ამ ქმედებას პასიურად ახორციელებენ.⁶

კონვენციის მე-11 მუხლიდან გამომდინარე შეკრების თავისუფლებაში ჩარევა შესაძლებელია როგორც შეკრების დაწყებამდე, ასევე მისი მიმდინარეობისას თუ დასრულების შემდგომ. ეს სტანდარტი ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ საქართველოსთან დაკავშირებულ საქმეში – კაკაბაძე და სხვები საქართველოს წინააღმდეგ⁷ – დაადგინა, რომელშიც მომჩივანი პირები სხვა მუხლებთან ერთად, მათ წინააღმდეგ სახელმწიფო ორგანოების მხრიდან სწორედ მე-11 მუხლის დარღვევას ასაჩივრებდნენ.

2006 წლის 29 ივნისს მათ გამართეს რამდენიმეწუთიანი აქცია თბილისის სააპელაციო სასამართლოსთან, სადაც მეგაფონის გამოყენებით პროტესტს გამოხატავდნენ ერთ-ერთ განმარტებულ სისხლის სამართლის საქმეზე პირის დაკავებასთან დაკავშირებით. როგორც მომჩივანთა განცხადებებიდან გახდა ცნობილი, ისინი შევიდნენ თბილისის სააპელაციო სასამართლოს ეზოში, დაცვამ შენიშნა, რომ ერთ-ერთ მომჩივანს თან ჰქონდა მეგაფონი, მაგრამ წინააღმდეგობა არ გაუწევია. მომჩივნები სასამართლოს შენობიდან 10-20 მეტრის დაშორებით შეჩერდნენ და პირველმა მათგანმა, მეგაფონის გამოყენებით, შემდეგი მოწოდება გააჟღერა: „ჩვენ არ უნდა გვყავდეს პოლიტიკური პატიმრები საქართველოში... ჩვენ გირჩევთ ალასრულოთ სამართალი და არ დააკმაყოფილოთ მაღალი თანამდებობის პირების კერძო ინტერესები! ... სამართლიანობა ან სიკვდილი!“⁸

(Hrsg.), Europäische Menschenrechtskonvention, 4. Aufl., 2017, Art. 11, Rn. 1.

⁶ დაწვრილებით იხ. Grabenwarter, Christoph/Pabel, Katharina, Europäische Menschenrechtskonvention, 2016, § 23 Rn. 69.

⁷ კაკაბაძე და სხვები საქართველოს წინააღმდეგ, 84-ე პარაგრაფი, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-113300> (ბოლოს ნანახია 13.09.2021).

⁸ კაკაბაძე და სხვები საქართველოს წინააღმდეგ, მე-7 პარაგრაფი, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-113300> (ბოლოს ნანახია 13.09.2021).

მომჩივნებმა ისიც განაცხადეს, რომ საქართველოში ადამიანის უფლებებთან დაკავშირებულ სიტუაცია 1930-იანი წლების დასასრულს, საბჭოთა რეჟიმის მიერ განხორციელებული ტერორის მსგავსი იყო. პირველმა მათგანმა დამცინავად მიმართა შს მინისტრს და „ლავრენტი ბერიას ნაბიჭვარი“ უწოდა. მეოთხე და მეხუთე მომჩივნების წერილობითი განცხადებების თანახმად, მათ აგრეთვე მოითხოვეს ბრალდებულების, როგორც უკანონოდ დაკავებულების, დაუყოვნებლივ გათავისუფლება, და მოუწოდეს თბილისის სააპელაციო სასამართლოს, „არ გამხდარიყო [შს მინისტრის] კრიმინალური ქმედებების თანამონაწილე.“⁹

ამის შემდეგ მოხდა მათი დაკავება და 30-დღიანი პატიმრობის შეფარდება სასამართლოს შეურაცხყოფისა და საზოგადოებრივი წესრიგის დარღვევისთვის სააპელაციო სასამართლოს თავმჯდომარის გადაწყვეტილების საფუძველზე.

მომჩივნების განცხადებით მათი გამონათქვამები ძირითადად წარმოადგენდა შს სამინისტროს პოლიტიკური კრიტიკის ფორმას და მათი მიზანი იყო თბილისის სააპელაციო სასამართლოს მხარდაჭერა, რომ მას გაემართა სამართლიანი სასამართლო. ერთადერთი შეურაცხმყოფელი სიტყვა, რომლის გამოყენებასაც ისინი აღიარებენ, არის „ნაბიჭვარი“, მაგრამ ეს მიმართული იყო მინისტრისადმი და არა სასამართლო ხელისუფლების წევრებისადმი. მომჩივნებმა აგრეთვე აღნიშნეს, რომ ისინი წარმოადგენენ ადამიანის უფლებათა დაცვის NGO-ს, რომლის მიზანი მოიცავს სასამართლო ხელისუფლების დამოუკიდებლობის მხარდაჭერასა და შს სამინისტროს მიერ ჩადენილ უკანონო ქმედებათა დაგმობას. აქედან გამომდინარე, მათ ჰქონდათ უფლება, თავიანთი წვლილი შეეტანათ საჯარო დებატებში, რომლებიც გაიმართა იმ საქმესთან დაკავშირებით, რომელმაც გამოიწვია საზოგადოების ასეთი დიდი ინტერესი.¹⁰

ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ ამ საქმეში ერთმნიშვნელოვნად დაადგინა კონვენციის მე-11 მუხლის დარღვევა, ვინაიდან ერთი მხრივ, სახელმწიფომ ვერ დაასაბუთა ასეთი

⁹ კაკაბაძე და სხვები საქართველოს წინააღმდეგ, მე-8 პარაგრაფი, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-113300> (ბოლოს ნანახია 13.09.2021).

¹⁰ კაკაბაძე და სხვები საქართველოს წინააღმდეგ, 85-ე პარაგრაფი, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-113300> (ბოლოს ნანახია 13.09.2021).

მკაცრი ღონისძიების გამოყენება და მეორე მხრივ, თვითონ მოქმედი კანონმდებლობაც გარკვეულწილად ბუნდოვანი იყო იმ თვალსაზრისით, თუ რას ნიშნავდა სასამართლოს შეურაცხყოფა. საინტერესოა, რომ სტრასბურგის სასამართლო თავის გადამწყვეტილებაში მითითებას აკეთებს საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ დადგენილ სტანდარტზეც, რომლის თანახმადაც შეკრებისა და გამობატვის თავისუფლება წარმოადგენს დემოკრატიული საზოგადოების ერთ-ერთ საფუძველს.¹¹

სასამართლომ აღნიშნა, რომ აქცია, რომელშიც ზუსტად 5 პირი მონაწილეობდა, ჩაიშალა დაწყებიდან რამდენიმე წუთის შემდეგ; ძალზე მოკლე პერიოდში, მომჩივნებს შეეძლოთ წარმოეთქვათ რამდენიმე ლოზუნგი. ეს ფაქტები ბადებდა ეჭვს მთავრობის იმ მტკიცებასთან მიმართებით, რომელიც ეხებოდა საზოგადოებრივი წესრიგის დარღვევას. სასამართლომ აზრით, ამ ლოზუნგების შინაარსი არ წარმოადგენდა სასამართლოს შეურაცხყოფას ან მსგავს არასწორ ქმედებას. მათი უმრავლესობა წარმოადგენდა კრიტიკულ ბუნდოვან შეფასებებს, რომლებშიც მომჩივნები იყენებდნენ გარკვეული ხარისხით გაზვიადებულ პოლიტიკური გამონათქვამებსა და უხეშ სიტყვებს, რომლებიც მიმართული იყო საზოგადოების წუხილის საგნისკენ საქართველოში – სასამართლო ხელისუფლების დამოუკიდებლობისკენ და ამავე დროს, მომჩივნებმა მიმართეს თბილისის სააპელაციო სასამართლოს ძალადობის ან დემოკრატიული პრინციპების უარყოფის გარეშე. სასამართლომ განმარტა, რომ ამ თვალსაზრისით, სასამართლო ხელისუფლება ყველა სხვა სახელმწიფო ინსტიტუტთან ერთად, ვერ ასცდება კრიტიკას და ამ დროს შოკისმომგვრელი და მიუღებელი აზრები და სიტყვები შეიძლება იქნას გამოყენებული.¹² საბოლოო ჯამში, ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ სახელმწიფოს მხრიდან განხორციელებული ჩარევა შეაფასა არაპროპორციულ ქმედებად.

აღსანიშნავია, რომ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო შეკრების თავისუფლებაში ჩარევის ფორმებს საკმაოდ ფართოდ განმარტავს

და მასში მოიაზრებს პირდაპირ თუ არაპირდაპირ ჩარევებს.¹³ მაგ. ჩარევად მიიჩნევა წინასწარი ქმედებებიც კი, რომლებსაც შეიძლება მხოლოდ დამაშინებელი ან ხელის შემშლელი ფუნქცია ქონდეთ საპროტესტო გამოსვლასთან ან გამომსვლელებთან მიმართებაში.¹⁴

სასამართლო, ნებისმიერ შემთხვევაში, შეკრების თავისუფლებაში ჩარევას და მის ხარისხს მკაცრ კონტროლს უქვემდებარებს. სახელმწიფომ, როგორც მოპასუხემ, თავისი ქმედების გასამართლებლად მყარი არგუმენტები უნდა წარმოადგინოს, რათა დაასაბუთოს ჩარევის გამამართლებელი საფრთხის არსებობა.¹⁵ ჩარევად ითვლება თუნდაც შეკრების დასრულების შემდეგ მიღებული ზომები მისი მონაწილეების წინააღმდეგ, რამაც შესაძლოა თავისი რეპრესიული ხასიათის გამო დამაშინებელი ზეგავლენა მოახდინოს მათზე.¹⁶ სახელმწიფო ვალდებულია უზრუნველყოს თავისუფალი შეკრება კონტრაქციის არსებობის შემთხვევაშიც, რათა ცალკეულ პირებს არ გაუჩნდეთ აზრის ამ ფორმით გამობატვის შიში. დემოკრატიულ სახელმწიფოში დაუშვებელია ერთი მხარის დემონსტრაციის (კონტრაქციის) უფლებამ გამოიწვიოს სხვების შეკრების თავისუფლების შეზღუდვა.¹⁷

IV. სისხლისსამართლებრივი ინსტრუმენტები

ქართული სისხლის სამართლის კოდექსი საკმარისად შეიცავს ისეთ ნორმებს, რომლებიც სათანადო გამოყენების შემთხვევაში უზრუნველყოფენ აზრის გამობატვის თავისუფლებას, იქნება ეს

¹¹ *კაკაბაძე და სხვები საქართველოს წინააღმდეგ*, 87-ე პარაგრაფი, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-113300> (ბოლოს ნანახია 13.09.2021).

¹² *კაკაბაძე და სხვები საქართველოს წინააღმდეგ*, 88-ე პარაგრაფი, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-113300> (ბოლოს ნანახია 13.09.2021).

¹³ *Arndt, Felix/Engels, Anja*, in: *Karpenstein, Ulrich/Mayer, Franz C.*, *Konvention zum Schutz der Menschenrechte und Grundfreiheiten*: EMRK, 2. Aufl., 2015, Art. 11, Rn. 9.

¹⁴ *Daiber, Birgit*, in: *Meyer-Ladewig/Nettesheim/von Raumer (Hrsg.)*, *Europäische Menschenrechtskonvention*, 4. Aufl., 2017, Art. 11, Rn. 15.

¹⁵ *Arndt, Felix/Engels, Anja*, in: *Karpenstein, Ulrich/Mayer, Franz C.*, *Konvention zum Schutz der Menschenrechte und Grundfreiheiten*: EMRK, 2. Aufl., 2015, Art. 11, Rn. 15.

¹⁶ *ბალჩიკი და სხვები თურქეთის წინააღმდეგ*, 41-ე პარაგრაფი, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-83580> (ბოლოს ნანახია 13.09.2021).

¹⁷ *ვაბერი უნგრეთის წინააღმდეგ*, 38-ე პარაგრაფი, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-112446> (ბოლოს ნანახია 13.09.2021).

უშუალოდ დემონსტრანტების თუ სამართალდამცავი ორგანოების წარმომადგენლების მხრიდან უკანონო ქმედებების აღსაკვეთად. მაგალითად, დაუშვებელია ძალადობისკენ აშკარა მოწოდება (სსკ მუხ. 239¹), ჯგუფური ძალადობის ორგანიზება (სსკ მუხ. 225). ასევე პოლიტიკური თვალსაზრისით პერიოდულად განსაკუთრებით აქტუალური ხდება ხოლმე სამოხელეო დანაშაულების ჩადენის საკითხი დემონსტრანტების წინააღმდეგ ძალის გამოყენებისას (სსკ მუხ. 332 – სამსახურებრივი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენება; მუხ. 333-სამსახურებრივი უფლებამოსილების გადამეტება).¹⁸ სამწუხაროდ, როგორც წესი, აღნიშნული ნორმების გამოყენება მხოლოდ ხელისუფლების შეცვლის შემდეგ აქტიურდება ხოლმე ყოფილი ხელისუფლების წარმომადგენლების წინააღმდეგ საქმეების საწარმოებლად, რაც, თუნდაც სამართლებრივი სისწორის შემთხვევაში თავიდანვე უნდობლობის მომენტს აჩენს საზოგადოებაში სისხლის სამართლის, როგორც პოლიტიკური იარაღის გამოყენების თვალსაზრისით. განსაკუთრებით იმ ფონზე, რომ საპროტესტო გამოსვლები და მათი ძალადობრივი დაშლა მოგვიანებითაც, ახალი ხელისუფლების პირობებშიც მომხდარა, თუმცა კონკრეტული სისხლისსამართლებრივი შედეგები ამ თვალსაზრისით ჯერჯერობით არ დამდგარა.

V. გამოწვევები დღევანდელ ქართულ რეალობაში

ქართულ რეალობაში ბოლო წლების პრაქტიკიდან საინტერესოა სექსუალური უმცირესობების შეკრებებთან დაკავშირებული კონტრაქციები, რომლებიც როგორც საზოგადოებრივი, ასევე ცხარე პოლიტიკური და სამართლებრივი დისკუსიების საგანი გახდა. საქმე იქამდეც კი მივიდა, რომ 2019 წლის ნოემბერში საფრთხის ქვეშ დადგა ერთ-ერთი ახალი ქართულ-შვედური ფილმის ჩვენება, რომლის სიუჟეტიც ეხებოდა განსხვავებული სექსუალური ორიენტაციის მოცეკვავეს. ნაციონალისტური ჯგუფების მიერ ეს ქმედება შეფასდა,

¹⁸ მაგალითად, თბილისში, 2007 წლის 7 ნოემბრის აქციის დარბევის საქმეზე სსკ-ის 333-ე მუხლის მესამე ნაწილით ბრალი წაუყენეს საქართველოს ყოფილ პრეზიდენტს, მიხეილ სააკაშვილს.

როგორც ანტიეროვნული და ისინი ცდილობდნენ ჩვენებების ჩაშლას, რის გამოც კინოჩვენებები რამდენიმე დღის განმავლობაში პოლიციის დაცვის ქვეშ მიმდინარეობდა.¹⁹

მიუხედავად იმისა, რომ გარკვეულ დაპირისპირებას ჰქონდა ადგილი პოლიციასა და დემონსტრანტებს შორის, საქმე საბოლოოდ ძალადობრივ დაშლამდე არ მისულა, ვინაიდან თავიდანვე დემონსტრანტები ხაზს უსვამდნენ იმ ფაქტს, რომ ისინი არ აპირებდნენ ფილმის მაყურებლებზე ძალადობას, არამედ გეგმავდნენ უბრალოდ პოლიციელების გვერდზე განევას და ეკრანების გამორთვას.²⁰

მოგვიანებით, უშუალოდ კინოთეატრთან ძალადობის ფაქტებს მაინც ქონდა ადგილი, თუმცა, მთლიანობაში პოლიციის მხრიდან საპროტესტო აქციის არდაშლა არ შეიძლება ჩაითვალოს, როგორც ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის შესაბამისი ქმედება, ვინაიდან ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო, თუნდაც ცალკეულ ჯგუფებს შორის შეტაკების რისკის არსებობისას, პირველ რიგში ამონებებს, მიიღო თუ არა პოლიციამ მათი ერთმანეთისგან გამიჯვნისთვის საჭირო ზომები.²¹ დაშლა მხოლოდ ძალადობის დაწყების შემდეგ არის დასაშვები.²² ასევე, ისიც უნდა გავითვალისწინოთ, რომ ნებისმიერი ძალადობა ავტომატურად არ ნიშნავს დაშლის გამართლებას, ვინაიდან ესეც უნდა იყოს უკიდურესი საშუალება. აღსანიშნავია ისიც, რომ პოლიციამ ცალკეული მოძალადე პირების მიმართ გამოიყენა ადმინისტრაციული ღონისძიებები, ისინი დროებით დააკავა და მოგვიანებით სასამართლომ დაკავებულებს ფულადი ჯარიმები დააკისრა.

ცალკე საკითხია, თუ რამდენად ეფექტურად მოხდა იმ რამდენიმე პირის ჯანმრთელობის დაზიანების საქმეების გამოძიება, რომლებიც საზოგადოებისთვის ცნობილი სახეები არიან და კინოჩვენებაზე იმყოფებოდნენ. ასევე ცალკე განხილვის საგანია საპროტესტო გამოსვლების ორგანიზატორების წინასწარი გაცხადებები ინდივიდუალურ-

¹⁹ <https://netgazeti.ge/news/404180/> (ბოლოს ნანახია 13.9.2021).

²⁰ <http://kvira.ge/515383> (ბოლოს ნანახია 13.9.2021).

²¹ *Daiber, Birgit*, in: Meyer-Ladewig/Nettesheim/von Raumer (Hrsg.), *Europäische Menschenrechtskonvention*, 4. Aufl., 2017, Art. 11, Rn. 43.

²² *პრიმოვი და სხვები რუსეთის წინააღმდეგ*, <http://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=001-144673> (ბოლოს ნანახია 13.9.2021).

რად სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის თვალსაზრისით, ვინაიდან ეს განცხადებები პირდაპირ ჰომოფობიური შინაარსის იყო და ძალადობრივი ქმედებების განხორციელების არსებით საფრთხეს ქმნიდა, რისი დასჯადობაც თუნდაც სისხლის სამართლის კოდექსის 239¹ მუხლით არის გათვალისწინებული (ძალადობრივი ქმედებისაკენ საჯაროდ მოწოდება). აღნიშნული შემადგენლობა ერთმნიშვნელოვნად ითვალისწინებს რასობრივი, რელიგიური, ეროვნული, კუთხური, ეთნიკური, სოციალური, პოლიტიკური, ენობრივი ან/და სხვა ნიშნის მქონე პირთა ჯგუფებს შორის განხეთქილების ჩამოსაგდებად ძალადობრივი ქმედებისაკენ ზეპირად, წერილობით ან გამოხატვის სხვა საშუალებით საჯაროდ მოწოდების დასჯადობას, თუ ეს ქმნის ძალადობრივი ქმედების განხორციელების აშკარა, პირდაპირ და არსებით საფრთხეს. სექსუალური უმცირესობების წინააღმდეგ აგრესიული შინაარსის მოწოდებები უპრობლემოდ ჯდება აღნიშნულ ქმედების შემადგენლობაში. ამ მიმართულებით სახელმწიფოს, სამსახელოდ, არანაირი ქმედითი ნაბიჯები არ გადაუდგამს.

კინოჩვენების შემთხვევა განსხვავდებოდა იმავე რადიკალური დაჯგუფებების მხრიდან ორგანიზებული ადრინდელი საპროტესტო გამოსვლებისგან, რომლებიც პირდაპირ და აშკარა ძალადობრივ მოწოდებებსა და თავდასხმებს შეიცავდა სექსუალური უმცირესობების წარმომადგენლების მიმართ. ამის მაგალითია 2013 წლის 17 მაისს რამდენიმე ათეული სექსუალური უმცირესობების წარმომადგენლების მიერ ჰომოფობიის წინააღმდეგ ორგანიზებული მცირე შეკრების დარბევა სასულიერო პირებისა და მათი მხარდამჭერების მხრიდან. ასეთი კონტრაქციის წინააღმდეგ სახელმწიფოს მხრიდან შესაბამისი ძალადობრივი მეთოდების გამოყენება, თუნდაც დაშლის ჩათვლით, არ გამოიწვევდა არც ქართული კანონმდებლობისა და არც ევროპული კონვენციის დარღვევას. თუმცა, ამ შემთხვევაში სახელმწიფოს მხრიდან ვერ გატარდა სისხლისსამართლებრივად სათანადოდ ეფექტური ღონისძიებები, რაც საბოლოო ჯამში ხელს შეუწყობდა გამოხატვისა და შეკრების თავისუფლების გარანტირებას.²³

²³ <https://gyla.ge/ge/post/saapelacio-sasamartlo-2013-tslis-17-maiss-sakhelmtsifom-shekrebis-uflebis-dacva-ver-shedzlo#sthash.36KlqHc4.dpbs> (ბოლოს ნანახია 17.9.2021).

რადიკალურად განსხვავებული გამოდგა სახელმწიფოს რეაქცია პარლამენტის შენობის მიმდებარედ, ტროტუარზე რამდენიმე კარვის განთავსების მცდელობასთან დაკავშირებით 2018 წლის სექტემბერში, რაც ძალის გამოყენებით არ იქნა დაშვებული.²⁴ თუმცა, ზემოთ განხილული შემთხვევისგან განსხვავებით, გამოხატვის ამ ფორმისგან საერთოდ არანაირი საფრთხე არ მომდინარეობდა, რაც გაამართლებდა ჩარევის ლეგიტიმურობას.

საქართველოში კიდევ უფრო დიდი დისკუსიის საგანია 2019 წლის 20 ივნისის აქციის ძალადობრივი დაშლა პარლამენტის წინ, რაც რუსი პარლამენტარის საქართველოს პარლამენტის შენობაში გამოსვლამ გამოიწვია. პარლამენტის წინ სპონტანურად რამდენიმე ათასი პროტესტანტი შეიკრიბა, რომლებიც მოითხოვდნენ პარლამენტის თავმჯდომარის გადადგომას, ხოლო მათმა ნაწილმა შენობაში შეჭრაც ცადა. მოგვიანებით, პოლიციამ ძალის გამოყენებით აქცია დაშალა, რამაც უამრავი კითხვა გააჩინა პროპორციულობასთან დაკავშირებით, ვინაიდან ამას ათეულობით ადამიანის ჯანმრთელობის დაზიანება მოყვა შედეგად, ძირითადად დემონსტრანტების, თუმცა ასევე სამართალდამცავების რიგებში,²⁵ მიუხედავად იმისა, რომ პროტესტი სანყის ეტაპზე მშვიდობიანად მიმდინარეობდა.

VI. დასკვნა

როგორც ვხედავთ, საქართველოში თანმიმდევრული სისხლისსამართლებრივი პოლიტიკის დანახვა მასობრივ საპროტესტო გამოსვლებთან დაკავშირებით რთულია, ვინაიდან შესაბამისი სამართლებრივი რეაგირება პოლიტიკურ კონიუნქტურასთან არის დაკავშირებული, რაც ამ დროისთვის აზრს უკარგავს წმინდა ფორმალურ-სისხლისსამართლებრივ ანალიზს ცალკეული შემთხვევებისა.

²⁴ https://emc.org.ge/ka/products/politsia-mshvidobiani-shekrebis-konstitutsiur-uflebash-ukheshad-ereva?fbclid=IwAR35_tIOehO7yAtstQxkq5brbmmek8thBAKovFNtLNicYn1vBE1JVz16lj4 (ბოლოს ნანახია 24.2.2021).

²⁵ <https://www.radiotavisupleba.ge/a/%E1%83%98%E1%83%95%E1%83%9C%E1%83%98%E1%83%A1%E1%83%98%E1%83%A1-%E1%83%9D%E1%83%97%E1%83%AE%E1%83%98-%E1%83%A0%E1%83%90%E1%83%99%E1%83%A3%E1%83%A0%E1%83%A1%E1%83%98/30678408.html> (ბოლოს ნანახია 17.9.2021).

ერთადერთი, იმ რეკომენდაციის მიცემა შეიძლება, რომ არსებული რეალობის გათვალისწინებით სასამართლოებმა მაქსიმალურად ამონურონ კონსტიტუციით გარანტირებული გამოხატვის თავისუფლების ფარგლები და სისხლისსამართლებრივი მექანიზმები არ გადააქციონ პოლიტიკურ იარაღად.